

10. Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. Retrieved from: Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova | International Criminal Court (icc-cpi.int).

11. U.N. Economic and Social Council, Committee on Economic, Social and Cultural Rights. (1999). Implementation of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. General comment No. 13 (Twenty-first session, 1999). The right to education (article 13 of the Covenant). URL: <https://undocs.org/E/C.12/1999/10>.

12. Zamkowska I. The System of Education as an Instrument of War in the Russia-Instigated. Ukrainian Crisis International. *Journal of Education Reform*. 2024. P. 1–21.

13. Zhurzhenko T. Education Under Fire: The Ukrainian School System Under Occupation. Centre for East European and International Studies (ZOiS). 2022. URL: <https://www.zois-berlin.de/en/publications/zois-spotlight/education-under-fire-the-ukrainian-school-system-under-occupation>.

АКСЬОНОВА Наталія Володимирівна,
завідувач кафедри українознавства
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук, доцент

АРХЕТИП ПРАЩУРІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Оскільки українці є моноетнічною нацією, в якій питома вага етнічного походження громадян переважає дві третини саме українське корінне населення держави, то формування національної ідентичності у більшості відбувається за допомогою вертикальної трансмісії: культурні цінності, уміння, вірування передаються від батьків і до дітей. Виходячи з цього усі попередні покоління українців для нації є не тільки міфологічним втіленням архетипу прашурів, а й джерелом дієвих, практичних вмінь, що ґрунтуються на засвоєнні поведінки в тих природньо-географічних умовах, в яких склався етнос.

Українська нація та український етнос на відміну від багатьох народів мають тотожну структуру ідентичності. Попри те, що ідентичність етносу ґрунтується на певній системі об'єктивних відмінностей – антропологічний тип, мова, релігійні догмати, традиційна обрядовість, а основою національної ідентичності виступають ознаки, значно менш об'єктивні – свідомість, політична воля, громадянство [4, с. 18].

Архетип пращурів у цьому контексті ще більше пов'язаний з картиною світу української нації, ідеологічні та ментальні риси етносу стають попитомими для моноетнічної нації. Ми знаємо, що представники різних народів мають різний психічний склад, думають і відчують по різному. Тому актуалізується питання як саме думали і відчували себе наші пращури, оскільки ми маємо з ними кровну спорідненість.

Сучасні українці намагаються підсвідомо й свідомо слідувати архетипам українського етносу, попри навіть те, що вони не є етнічними українцями. Тому люди саме української вдачі, мистецького таланту, підприємницького чи наукового хисту стають для них взірцями і прикладами для наслідування. Викликають у нас безліч запитань. Чому саме українська нація така молода і непевна стала на заваді російській агресії? Здавалося б ми тільки тепер «відкриваємо» для себе геніїв та героїв нації, формуємо власне бачення свого майбутнього через призму минулого. Питання: *«хіба зміг би український народ зберегти свою ідентичність, спираючись тільки на самоусвідомлення, коли навіть саме слово "український" часто було синонімом чогось ворожого, чужого, хлопського, буржуазного, зрадницького?»* [1, с. 16], потрібно розглядати крізь призму тяглості з пращурами, що століттями жили на цій землі.

Француз Густав Лебон наголошував: *«не тільки живі, але й мертві відіграють значущу роль у сучасному житті будь-якого етносу. Вони – творці його моралі і несвідомі рушії його поведінки. Життя будь-якого етносу і всі прояви його цивілізації складають просте відображення його душі, спостережувані знаки невидимого, але дуже реального процесу...»* [2, с. 68]. Слідуючи Лебону маємо констатувати, що для української нації саме поведінка предків є більш вагомою домінантою в проявах повсякденності ніж зовнішні впливи чи політичні структури.

За Мариною Міщенко всі українські архетипи є узагальненим досвідом наших предків і проявляють себе як символи у міфах, казках, фольклорі, обрядах, традиціях тощо. Архетип «Дому» є одним із найголовніших і значимих серед українських національних архетипів. Він втілюється у такі образи як батьківська хата, батьківщина, по суті є праобразом України [3, с. 91]. Архетип предків по суті є втіленням самої України як землі пращурів. Вони нерозривно з нею пов'язані: на ній творили, в ній поховані.

Потрібно згадати, що один із найвизначніших в українській ментальності є архетип Роду в першу чергу пов'язаний із культом пращурів. Структура архетипу Роду проявляється у вшануванні померлих родичів, уособлюючи поєднання померлих предків, живих нащадків і майбутні, ще ненароджені покоління [5, с. 98].

В українській культурі не бракує великих прізвищ. Але при цьому бракує механізму передачі сенсів майже на всіх рівнях її розгортання – від учителя до учня, від покоління до покоління. Саме цей механізм був систематично знищений. Ми не знаємо своїх інтелектуальних батьків. А ті, хто міг би стати нашими вчителями винищувався, або ж їхній спадок замовчувався. Радянський період міфілізував партійних лідерів, при цьому невілюючи значення наукової та освітньої еліти. Звідси ми не розуміємо, хто є нашими

вчителями і наставниками, вірніше не довіряємо їм. Тому як не парадоксально, але українці є нацією самоуків. Але нам притаманне міфологічне мислення, тому для нас далекі пращури зрозумілі, ніж просвітники сьогодення. За цих умов ми маємо плекати українську ідентичність, піддаючи молоде покоління спеціальним виховним впливам, при забезпеченні формування у неї глибокої спорідненості зі своїм народом і нацією [6, с. 98].

Архетипи національної свідомості передаються від покоління до покоління у вигляді генетичної пам'яті народу та досвіду попередніх поколінь. В умовах втрати відповідних ланцюжків ми маємо їх вибудовувати якомога ретельніше, тому що для українців архетип пращурів-дому-роду тісно пов'язаний з образом України.

Список використаних джерел

1. Козьма В. В., Комарова О. С. Проблеми національної ідентичності українців. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. № 6 (78). С. 14–20. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/17377>
2. Лебон Г. Психологія людських спільнот / пер. з франц., і за наук. ред. Григорія Понеділка. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2020. 228 с.
3. Міщенко М. М. Українські національні архетипи: від колективного несвідомого до усвідомленої національної ідентичності (до актуальності методології архетипічного аналізу). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Філософія. Філософські перипетії*. 2014. № 1130, Вип. 51. С. 90–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIFLO_2014_1130_51_13.
4. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі. *Політичний менеджмент*. 2003. № 2. С. 14–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2003_2_4.
5. Урись Т. Архетип як естетична домінанта художнього вираження модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 1. С. 96–100. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/70f1c650-4425-4484-858c-2008e98a0cbe/content>
6. Шандор Ф. Проблема національної ідентичності, як абстрактної та багатовимірної конструкції. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Педагогіка. Психологія. Філософія*. 2013. Вип. 28 (2). С. 600–606. URL: <https://ehsupir.uhsp.edu.ua/collections/626ec902-cabe-47ee-9aef-6e9d70769450>

